

LENINS BOEK: „Staat en Revolutie” verschijnt op een historisch bijzonder belangrijk oogenblik.

Tegen de socialistische republiek der soviets verheffen zich alle roovers van het wereld-imperialisme, en pogen, met de wapenen in de hand, de veroveringen der russische arbeiders te vernietigen. En terzelfder tijd dat het russische proletariaat heldhaftig tegen zijn binnen- en buitenlandsche klasse-vijanden strijdt, trachten de tallooze verraders van het socialisme, de reformisten en sociaal-patriotten aller landen, het als sluipmoordenaars in den rug aan te vallen.

Onder hen allen verdient de gewezen Marxist Kautsky bijzondere opmerkzaamheid.

Dit komt evenwel niet onverwacht. Immers dit is dezelfde Kautsky, die lang voor den oorlog reeds tegen de revolutionaire elementen der duitsche arbeidersbeweging optrad, die voor de politiek der lijdelijkheid en der overgave de theoretische „gronden” aangaf, die in het begin van den oorlog zijn imperialistisch karakter loochende en de stelling der sociaal-patriotten verdedigde.

Nu begint hij den strijd tegen de idee der diktatuur van het proletariaat, die haar verwezenlijking vond in de republiek der soviets, deze grootsche Commune van geheel Rusland. In een rij van dagbladartikelen, laatstelijk ook in een bijzondere brochure, treedt hij op tegen de proletarische, marxistische opvatting der macht, tegenover welke hij een echt opportunistische, sociaal-liberale opvatting stelt.

In tegenstelling tot de diktatuur van het proletariaat verdedigt hij „de democratie”. Hij wordt om zoo te zeggen de theoretische helper van die wereldbandieten van den grooten weg, die alle tegen het Rusland der soviets marcheeren, om daar de democratische orde te scheppen. Het is duidelijk, dat, als Kautsky in het jaar 1871 geleefd had, hij theoretisch de medewerker van een Thiers en een Gallifet geweest zou zijn!

Welk een val!....

Wij verheugen ons, juist in dit oogenblik het boek van Lenin te kunnen uitgeven, waarin de groote leider van het russische proletariaat en van het proletariaat der geheele wereld de ware Marxistische uitlegging van het vraagstuk der macht van het proletariaat geeft.

VOORREDE.

Het vraagstuk van den Staat krijgt nu in dezen tijd een bijzonder gewicht, zoowel in theoretisch als in praktisch opzicht. De imperialistische oorlog heeft het overgangsproces van het gemonopoliseerde kapitalisme tot een door den staat gemonopoliseerd kapitalisme buitengewoon verhaast en verscherpt. De monsterachtige knechting der arbeidende massa's door den staat, die zich steeds inniger met de almachtige organisaties der kapitalisten versmelt, wordt voortdurend nog monsterachtiger. De meer ontwikkelde landen — wij spreken van uit hun „achterland” — veranderen in militaire tuchthuizen voor de arbeiders.

De ongehoorde gruwelen en plagen van den altijd maar langer durenden oorlog maken den toestand der arbeiders-massa's onverdragelijk en doen hun verontwaardiging en woede groeien. De internationale proletarische Revolutie rijpt voor de oogen. De vraag naar haar verhouding tot den staat krijgt eene praktische beteekenis.

De gedurende tientallen van jaren van relatief vreedzame ontwikkeling verzamelde opportunistische elementen hebben de in de officiële socialistische partijen der geheele wereld heerschende strooming van het sociaal-chauvinisme te weeg gebracht. Deze strooming (Plechanof, Potressof, Breschkowskaja, Rubanowitsch, dan, in licht omhulde vorm, de heeren Zeretelli, Tschernof en C^o. in Rusland; Scheidemann, Legien, David in Duitschland; Renaudel, Guesde, Vanderfelde in Frankrijk en België; Hyndman en de Fabiers in Engeland, enz. enz.) — het Socialisme in woorden, maar het Chauvinisme in daden — wordt geteekend door het lage aanpassingsvermogen, — als van lakeien, — der „socialistische leiders” aan de belangen niet alleen van hun „eigen” nationale bourgeoisie, maar vooral ook van hun „eigen” staat. Immers, de meeste dezer staten, der zogenaamde „grote Machten” exploiteeren en onderdrukken al lang een heele rij van kleine en zwakke nationaliteiten. En de imperialistische oorlog is juist de oorlog om de verdeling en de nieuwe deeling van deze soort van rente.

De strijd voor de bevrijding der arbeidende klassen van den overheerschenden invloed der bourgeoisie in het algemeen en der imperialistische bourgeoisie in het bijzonder, is onmogelijk zonder de bestrijding der opportunistische vooroordeelen die over den „Staat” bestaan.

Wij willen hier eerst de leer van Marx en Engels over den staat beschouwen en bijzonder uitvoerig bij de in vergetelheid geraakte of opportunistisch geschonden kanten van deze leer blijven stilstaan. Daarna zullen wij in 't bijzonder een der grootste schenders dezer leer, Karl Kautsky, behandelen, dezen zeer bekenden leider der tweede Internationale (1889—1914), die tijdens den tegenwoordigen oorlog zoo jammerlijk bankroet is gegaan. Ten slotte willen wij de slotsom uit de ervaringen der russische revoluties van 1905 en vooral van *1917 samenvatten. Deze laatste sluit op het oogenblik (Augustus 1917) schijnbaar de eerste periode van haar ontwikkeling af, maar de geheele revolutie kan alleen begrepen worden als een enkele schakel in den keten der socialistische en proletarische revoluties, die door den imperialistischen oorlog worden voortgebracht. Aldus krijgt de vraag naar de verhouding der socialistische proletariers-revolutie tot den staat niet alleen eene praktisch-politieke, maar ook eene hoogst aktueele beteekenis, als de aan de massa's bij te brengen vraag, wat zij — tot hunne bevrijding van het juk van het kapitaal — in de naaste toekomst zullen hebben te doen.

Augustus 1917.

De Schrijver.

HOOFDSTUK I.

Klassenmaatschappij en Staat.

1. De Staat als Produkt der Onverzoenlijkheid der Klassentegenstellingen.

Aan de leer van Marx overkomt nu hetzelfde, wat in den loop der geschiedenis de leeringen der revolutionaire denkers en leiders in den vrijheidsstrijd der onderdrukte klassen dikwijls hebben ervaren. Tijdens het leven dezer denkers betaalden de onderdrukkende klassen hen met voortdurende vervolgingen, zij ontvingen hun leeringen met de wildste woede en verbetenheid, den waanzinnigsten haat, en met teugellooze veldtochten van leugen en laster. Na hun dood echter poogt men hen in onschadelijke afgoden te veranderen, hen om zoo te zeggen heilig te verklaren, en aan hun naam een zekeren roem toe te staan, tot troost en begoocheling der onderdrukte klassen. En wel: dit gebeurt daardoor, dat de inhoud der revolutionaire leer verwaterd en haar revolutionaire scherpte afgestompt, gebanaliseerd wordt. In de „bewerking” van het Marxisme ontmoeten tegenwoordig de bourgeoisie en de opportunisten in de arbeidersbeweging elkander. De revolutionaire kant van deze leer, haar revolutionaire ziel wordt vergeten, weggewischt, versteend. Naar den voorgrond wordt alleen dat gebracht, wat voor de bourgeoisie aannemelijk is of aannemelijk schijnt. Alle sociaal-chauvinisten zijn in onzen tijd Marxisten, geheel in ernst! En steeds vaker spreken Deutsche burgerlijke geleerden, die nog gisteren de uitroeiing van het Marxisme tot hun speciaal bedrijf maakten, van den „nationaal-duitschen” Marx, die de voor den rooversoorlog georganiseerde arbeidersbonden op zoo grootsche wijze heet te hebben opgevoed.

Bij dezen stand van zaken, bij de ongehoorde verbreiding der vervalschingen van het Marxisme, moet onze taak in de eerste plaats daarin bestaan, de ware leer van Marx over den staat weder op te richten. Daartoe zal het noodig zijn eene geheele rij van lange citaten uit de oorspronkelijke werken van Marx en Engels aan te voeren. Deze lange citaten zullen zonder twijfel dit geschrift wat zwaar maken, en niet tot de populariteit ervan bijdragen. Maar het is absoluut onmogelijk zonder hen het doel te bereiken. Alle, of ten minste alle den doorslag gevende plaatsen

uit de oorspronkelijke werken van Marx en Engels moeten volstrekt zoo volledig mogelijk worden aangehaald, opdat de lezer zich een zelfstandig begrip kunne vormen van de fundamenteele meeningen der stichters van het wetenschappelijk socialisme en van de ontwikkeling dezer meeningen; maar ook opdat de heden ten dage heerschende, door het „Kautskyanisme” veroorzaakte, vermindering met de stukken zelve bewezen en aanschouwelijk voor de oogen der lezers gebracht worde.

Wij beginnen met het meest verbreide werk van Friedrich Engels: „De Oorsprong der Familie, van het Privaat-Eigendom en van den Staat,” dat in 1894 in Stuttgart reeds in zijn zesde oplaag verschenen is.

„De staat” — zegt Engels in de samenvatting zijner historische analyse — „is dus geenszins een aan de maatschappij van buiten opgedrongen macht; evenmin is hij „de Werkelijkheid der zedelijke Idee”, „het Beeld en de Werkelijkheid van den Geest”, zooals Hegel beweert. Hij is veeleer een produkt der maatschappij op een bepaalden trap van ontwikkeling; hij is de bekentenis, dat deze maatschappij zich in een onoplosbare tegenstrijdigheid met zich zelf verwickeld, zich in onverzoenlijke tegenstellingen gesplitst heeft, welke zij niet bij machte is te kennen. Opdat evenwel deze tegenstellingen, klassen met tegenstrijdige economische belangen, niet zich en de maatschappij in vruchteloos strijd verteenen, is er een schijnbaar boven de maatschappij staande macht noodig geworden, die het konflikt moet onderdrukken en binnen de perken der „orde” houden; en deze uit de maatschappij voortgekomen, maar zich zelf boven haar stellende, zich meer en meer van haar vreemdende macht is de staat.”

(Oorsprong der Familie, zesde uitgaaf, Stuttgart 1894, blz. 177—178.)

Hier wordt de grondgedachte van het Marxisme in de vraag naar de historische rol en de beteekenis van den staat volkomen klaar uitgedrukt. De staat is een produkt en een bekentenis van de onverzoenlijke klassentegenstellingen. De staat ontstaat daar, dan en in zoover, waar, wanneer en in zoover de klassentegenstellingen objektief geen verzoening vinden kunnen. En omgekeerd: het be-

staan van den staat bewijst, dat de klassentegenstellingen onverzoenlijk zijn.

Juist in deze gewichtigste en grondleggende punten begint de vermindering van het Marxisme; en wel, deze heeft plaats in twee hoofdrichtingen.

Aan den eenen kant zien wij, dat de burgerlijke en vooral de kleinburgerlijke ideologen, — die onder den drang van onbetwistbare historische feiten gedwongen zijn te erkennen, dat de staat alleen daar optreedt, waar klassentegenstellingen en klassenstrijd aanwezig zijn, — Marx „verbeteren” in dien zin, dat zij den Staat als een werktuig van „verzoening” der klassen voorstellen. Volgens Marx had de staat noch kunnen ontstaan noch bestaan, als een verzoening van klassen mogelijk was. Bij de filisters, de kleinburgerlijke professoren en schrijvers daarentegen heet het uitdrukkelijk — onder louter aanroepen van Marx — dat de staat de klassen verzoent. Volgens Marx is de staat een werktuig der klasseheerschappij, een werktuig tot onderdrukking der eene klasse door de andere, een schepping van die „orde”, die deze onderdrukking heiligt en bevestigt en daardoor de botsingen der klassen onderdrukt. Volgens de opvatting der kleinburgerlijke politici bestaat de zoogenaamde orde, het systeem, niet in de onderdrukking der eene klasse door de andere, maar in de verzoening der klassen; de botsingen te onderdrukken heet bij hen — verzoenen, en niet aan de onderdrukte klassen zekere middelen en methodes van strijd tot omverwerping der onderdrukkers ontnemen.

Bij voorbeeld, toen in 1917 in de revolutie de vraag naar de beteekenis en de rol van den staat zich juist in haar geheele grootheid ontrolde, — en wel als praktische vraag der onmiddellijke actie, en bovendien nog der massa-actie, — toen gebeurde het, dat alle revolutionaire-socialisten en menschewiki, allen met één slag, met huid en haar, naar de kleinburgerlijke theorie der „verzoening der klassen” door den staat naar beneden rolden. Talrijke resoluties en artikelen van politici dezer kleinburgerlijke partijen zijn vol van deze kleinburgerlijke en bekrompen theorie der „verzoening”. Dat de staat een werktuig der heerschappij van eene bepaalde klasse is, die met haar tegenvoeter (de

tegenover haar staande klasse) niet verzoend worden kan — dit begrijpen kon de kleinburgerlijke democratie nooit. Hun verhouding tot den staat is een der duidelijkste bewijzen, dat onze revolutionaire socialisten en menschewiki in 't geheel geen socialisten zijn (dat beweerden wij, bolschewiki, altijd), maar niets dan kleinburgerlijke democraten met eene bijna-socialistische phraseologie.

Daartegenover is de kautskyaansche verdraaiing van het Marxisme veel fijner. „Theoretisch” wordt hier noch ontkend, dat de staat een werktuig der klasseheerschappij is, noch dat de klassentegenstellingen onverzoenlijk zijn. Maar één ding wordt buiten beschouwing gelaten of verdonkere-maand: wanneer de staat een produkt der onverzoenlijkheid der klassentegenstellingen is, wanneer hij een macht is, die boven de maatschappij staat en zich „steeds meer van de maatschappij vervreemdt”, dan is het duidelijk, dat de bevrijding der onderdrukte klasse noch mogelijk is zonder eene gewelddadige revolutie, noch ook zonder de vernietiging van dat toestel der staatsmacht, dat door de heerschende klasse geschapen is en deze „vervreemding” belichaamt. Deze slotsom, die theoretisch in zich zelf duidelijk is, heeft Marx, zooals wij later zien zullen, in volkomen klaarheid getrokken, op grond van het konkrete historische onderzoek van de taak der revolutie. Maar juist deze slotsom heeft Kautsky — wij zullen het in het verloop van ons verder betoog uitvoerig bewijzen — „vergeten” of verdraaid.

2. Bijzondere Afdelingen van Gewapenden, Gevangenen enz.

.... „Tegenover de oude organisatie van den stam kenmerkt zich de staat”, zoo gaat Engels voort — „ten eerste door de indeeling der tot den staat behoorenden naar het gebied”....

Ons schijnt deze indeeling „natuurlijk”, zij werd echter eerst door een langen strijd tegen de organisatie van den stam bereikt.

.... „Het tweede is de inrichting van eene openbare macht, die niet meer onmiddellijk samenvalt met de

zich zelf als gewapende macht organiseerende bevolking. Deze bijzondere openbare macht is noodig, omdat eene zelfstandige gewapende organisatie der bevolking onmogelijk is geworden sinds de splitsing in klassen.... Deze openbare macht bestaat in iederen staat; zij bestaat niet alleen uit gewapende menschen, maar ook uit zakelijke aanhangsels, gevangenen en dwanginrichtingen van iederen aard, van welke de stam-maatschappij niets wist”....

Engels ontwikkelt nu het begrip van die „macht”, die staat heet, — een macht, die uit de maatschappij ontstaan is, zich echter boven haar stelt en zich meer en meer van haar vervreemdt. Waarop berust voornamelijk deze macht? Op bijzondere afdelingen van gewapenden, wien gevangenen enz. ter beschikking staan.

Wij spreken met recht van bijzondere afdelingen van gewapenden, omdat de met iederen staat overeenstemmende macht „niet onmiddellijk samenvalt” met de gewapende bevolking, met de „zelfstandige gewapende organisatie”.

Zooals alle groote revolutionaire denkers doet Engels zijn best, om de opmerkzaamheid der klassebewuste arbeiders te richten op wat aan de heerschende bourgeoisie als het minst merkwaardige, het gewoonste toeschijnt, als iets, dat niet alleen door vaste, maar men kan wel zeggen door versteende vooroordeelen is geheiligd. De staande legers en de politie, — dat zijn nu de voornaamste werktuigen der regeeringsmacht —, maar moet dit zoo zijn?

Van het standpunt der meeste Europeanen van het einde der 19de eeuw, tot wie Engels zich richtte, en die geen enkele groote revolutie beleefden, of van nabij aanschouwden, kon dat in 't geheel niet anders zijn. Hun is het ook absoluut onduidelijk, wat deze „zelfstandige gewapende organisatie” te beteekenen heeft. Op de vraag, waardoor de behoefte aan bijzondere en zich van de maatschappij vervreemdende afdelingen van gewapende menschen (politie, staande legers) ontstaan mag zijn, is de westeuropesche of russische flister geneigd, met een paar frases te antwoorden, die aan Spencer of Michailowski ontleend zijn, en die betrekking hebben op de gecompliceerdheid van het openbare leven, de verschillende functies enz.

Zulk een uitspraak heeft den schijn van „wetenschappelijkheid” en is er op gemaakt om den braven burger gerust te stellen, want daarmee wordt juist het belangrijkste en diepste punt uitgewischt, n.l. de scheiding der maatschappij in onverzoenlijk-vijandige klassen.

Zonder deze scheiding zou eene „zelfstandige gewapende organisatie der bevolking” tengevolge van haar gecompliceerde en ontwikkelde techniek enz. zeker iets geheel anders zijn dan de primitieve organisatie van een met boomtakken gewapende troep apen, de organisatie der oermenschen of de organisatie van den stam, — maar zulk een organisatie zou op zich zelf toch zeker zeer mogelijk zijn.

Zij is echter daarom onmogelijk, omdat de beschaafde maatschappij in elkaar vijandige, en wel onverzoenlijk-vijandige klassen verdeeld is, wier „zelfstandige” bewapening tot een gewapenden strijd onder hen zou voeren. De staat vormt zich en een bijzondere macht wordt geschapen, er ontstaan bijzondere afdeelingen van gewapenden; en iedere revolutie, die de staatsinrichting vernietigt, toont ons op het duidelijkst, hoe de heerschende klasse de in haar dienst staande troepen gewapenden poogt te hernieuwen, en hoe de onderdrukte klasse eene nieuwe soortgelijke organisatie tracht te scheppen, maar eene die niet de uitbuiters maar de uitgebuitendient.

Engels werpt in de aangehaalde beschouwing theoretisch dezelfde vraag op, die praktisch, aanschouwelijk, en daarbij in de afmetingen der massa-actie, door iedere groote revolutie wordt gesteld, n.l. de vraag naar de wederzijdsche verhouding der „bijzondere” troepen gewapenden en de „zelfstandige gewapende organisatie der bevolking”. Wij zullen zien, hoe deze vraag door de ervaring der europeesche en russische revoluties concreet wordt geïllustreerd.

Maar keeren wij tot de beschouwing van Engels terug.

Hij wijst er op, dat soms, b.v. hier en daar in Noord-Amerika, deze openbare macht zwak is (er is hier sprake van eene in de kapitalistische maatschappij zeldzame uitzondering en van die deelen van Noord-Amerika, in hun voor-imperialistische periode, waar de vrije kolonist heerscht); in 't algemeen echter wordt zij sterker.

..... „Zij (de openbare macht) wordt evenwel sterker

in de mate, waarin de klassentegenstellingen zich binnen den staat verscherpen, en waarin de aan elkaar grenzende staten grootter en meer bevolkt worden — men zie slechts naar ons hedendaagsch Europa, waar klassen- en veroveringsstrijd de openbare macht tot een hoogte hebben opgeschroefd, waar zij de geheele maatschappij en zelfs den staat dreigt te verstikken.”

Dit is niet later geschreven dan in het begin van het laatste tiental jaren der negentiende eeuw. Toenmaals begon juist de keer van het kapitalisme naar het imperialisme in Frankrijk — zoowel in den zin der volledige heerschappij der trusts en der almacht der grootste banken, als in dien van eene grootsche koloniale politiek; en het imperialisme was toen nog minder ontwikkeld in Noord-Amerika en Duitschland dan in Frankrijk. Sinds dien tijd is de „veroveringswedstrijd” met reuzenschreden vooruitgegaan, vooral omdat de aardbol in het begin van het tweede tiental jaren der negentiende eeuw reeds onder de concurrerende veroveraars verdeeld was. Sinds dien tijd zijn de bewapening te land en te water in het onmetelijke gegroeid, en de in 1914 uitgebroken roofoorlog van Engeland en Duitschland om de wereldheerschappij, om het verdeelen van den buit, heeft het „verstikken” aller krachten der maatschappij door de macht van den staat tot eene werkelijke catastrofe gemaakt.

Reeds in 1891 kon Engels op den „veroveringswedstrijd” als op den belangrijkste trek der buitenlandsche politiek der groote staten wijzen, en toch wagen van 1914 tot 1917, nu deze nog veel scherpere strijd zich uitraast in den imperialistischen wereldoorlog, toch wagen de schoeljes van sociaalchauvinisten het de verdediging van de roofzuchtige belangen hunner nationale bourgeoisie met de leuzen van „Vaderlandsverdediging”, „Bescherming der Republiek en der Revolutie” en dergelijke te bemantelen.

3. De Staat als Werktuig tot Uitbuiting der onderdrukte Klasse.

Tot het onderhoud van eene bijzondere, boven de maatschappij staande macht zijn belastingen en staatsschulden noodig.

„In het bezit der openbare macht en van het recht belastingen te innen” — schrijft Engels — „staan de beampten nu, als werktuigen der maatschappij, boven de maatschappij. De uit vrijen wil gegeven achting, die aan de organen der maatschappij van den stam werd geschonken, is hun, zelfs al konden zij ze krijgen, niet meer genoeg; als dragers van eene van de maatschappij vervreemdende macht moeten zij geëerbiedigd worden met hulp van uitzonderingswetten, volgens welke zij eene bijzondere heiligheid en onaantastbaarheid genieten. De minste politieagent van een beschaafden staat heeft meer „autoriteit” dan alle organen van de maatschappij van den stam tesamen; maar de machtigste vorst en de grootste staatsman of veldheer van een beschaafden staat mag het geringste stamhoofd benijden om de ongedwongen en onaangevochten achting die hem geschonken wordt.”

Zoo wordt dus de vraag naar de bevoorrechte plaats der beampten als organen der staatsmacht hier opgeworpen. Het eigenlijke er van wordt aangegeven door de woorden: Wat staat boven de maatschappij? Wij zullen zien hoe de Parijsche Commune in 1871 die vraag praktisch trachtte op te lossen, en hoe in 1912 Kautsky ze met reaktionaire bedoeling verdraaide.

„Daar de staat ontstaan is uit de behoefte klassen-tegenstellingen in toom te houden, daar hij echter tegelijkertijd midden in den strijd dezer klassen is ontstaan, daarom is hij in den regel staat van de machtigste, economisch heerschende klasse, die door hem ook de politiek heerschende klasse wordt, en zoo nieuwe middelen tot onderdrukking en uitbuiting der onderdrukte klassen verwerft”. Niet alleen de antieke en de feodale staat waren organen tot onderdrukking der lijfeigenen en hoorige boeren, maar ook „de moderne parlementaire staat is het werktuig der uitbuiting van den loonarbeid door het kapitaal. Als uitzondering komen er evenwel tijdperken voor, waarin de strijdende klassen elkaar zoo bijna in evenwicht houden, dat de staatsmacht als schijnbare scheidsrechter der klassen voor een oogenblik een zekere zelfstandigheid tegenover beide verkrijgt”. „Zoo de absolute monarchie der zeven-

tiende en achttiende eeuw, zoo het Bonapartisme van het eerste en derde fransche keizerrijk; zoo Bismarck in Duitschland.”

Zoo — voegen wij van onzen kant hieraan toe — de regeering van Kerensky in het republikeinsche Rusland, nadat men er toe overgegaan was het revolutionaire proletariaat te vervolgen, dus op een oogenblik, toen de raden van arbeiders en boeren (de soviets) dank zij de leiding der kleinburgerlijke democraten reeds machteloos waren, de bourgeoisie daarentegen nog niet machtig genoeg was, om de soviets te ontbinden.

„In de democratische republiek” — gaat Engels voort — „oefent de rijkdom zijne macht indirekt, maar daardoor des te zekerder uit”, namelijk — ten eerste door „de direkte omkoopning van beampten” (Amerika), ten tweede met de hulp van „het verbond van regeeringen en beurs” (Frankrijk en Amerika).

In onzen tijd hebben het imperialisme en de heerschappij der banken deze twee methodes om de almacht van den rijkdom in iedere democratische republiek, welke men maar wil, te beschermen en tot werkelijkheid te maken, tot een ongedachte kunst „ontwikkeld”. Wanneer bijv. in de aller-eerste maanden van de democratische republiek in Rusland, om zoo te zeggen in de wittebroodsweken van den echt tusschen de „socialisten” — zooals de revolutionaire socialist en de menschewiki dan socialisten zijn — en de bourgeoisie, wanneer toen de heer Patschinski alle maatregelen saboteerde, die op de beteugeling van het rooven en plunderen der staatskas door de bourgeoisie bij militaire leveranties gericht waren; wanneer de heer Patschinski dan bij het verlaten van zijn post (in zijn plaats komt natuurlijk een even hooge heer Patschinski) door de kapitalisten met een aangename betrekking met een jaarlijksch traktement van 120000 roebel beloond wordt — hoe heet dit dan? Direkte of indirekte omkoopning? Een bondgenootschap tusschen de regeering en de syndikaten, of „alleen” vriendschappelijke betrekkingen? Welke rol spelen daarbij de heeren Tschernof en Zeretelli, Awxentjef en Skobelef? — Zijn zij „direkte” bondgenooten der millionairs, die de staatskas plunderen, of alleen indirekte?

De almacht van den rijkdom, de plutokratie is ook daarom in de democratische republiek veiliger, omdat zij daar onafhankelijk is van den slechten politieken dekmantel van het kapitalisme. De democratische republiek is de best denkbare politieke dekmantel van het kapitalisme en daarom grondvest het kapitaal, wanneer het zich eenmaal van dezen dekmantel heeft meester gemaakt (met hulp der Patschinski's, Tschernofs, Zeretellis en Co.) deze democratie des te vaster, omdat deze macht door geen enkele verandering van personeel, instellingen of partijen geschokt worden kan.

De aandacht moet hier verder gevestigd worden op het feit, dat Engels zeer duidelijk het algemeen kiesrecht een werktuig voor de heerschappij der bourgeoisie noemt. Het algemeen kiesrecht, zegt hij, — hier blijkbaar de ervaring van zooveel jaren der Duitsche sociaal-demokratie gebruikend — is

„de graadmeter der rijpheid der arbeidersklasse. Meer kan en zal het nooit zijn in den tegenwoordigen staat.”

De kleinburgerlijke democraten, van de soort onzer russische revolutionaire socialisten en menschewiki, evenals hun bloedeigen broeders, alle sociaal-chauvinisten en opportunisten van West-Europa verwachten van het algemeene stemrecht juist „meer”. Zij zelf deelen de valsche opvatting en dringen ze het volk op, dat het algemeen kiesrecht „in den hedendaagschen staat” in der daad den wil van de meerderheid der arbeidende klassen kan weergeven en hem tot werkelijkheid kan maken.

Wij kunnen hier slechts de aandacht vestigen op deze onware opvatting, wij willen er slechts op wijzen, dat de volkomen klare, preciese, konkrete verklaring van Engels in de propaganda en de agitatie der „officieele”, d. w. z. opportunistische sociaal-demokratische partijen voortdurend verdraaid wordt. De totale onwaarheid dezer gedachte, die Engels hier van zich wijst, zal uitvoerig uit onze verdere voorstelling van de opvatting van Marx en Engels over den „tegenwoordigen” Staat blijken.

Engels vat zijne meening in de volgende woorden van zijn meest bekende werk samen:

„De staat bestaat dus niet sinds eeuwig. En hebben

maatschappijen bestaan, die van staat en staatsmacht geen begrip hadden. Op een bepaalden trap der economische ontwikkeling, die met een splitsing der maatschappij in klassen noodzakelijk verbonden was, werd door deze splitsing de staat een noodzakelijkheid. Wij naderen nu met rassche schreden een trap van ontwikkeling der produktie, waarop het bestaan dezer klassen niet alleen opgehouden heeft een noodzakelijkheid te zijn, maar waarop het een bepaalde hindernis der produktie wordt. Zij zullen vallen, even onvermijdelijk als zij vroeger zijn ontstaan. Met hen valt onvermijdelijk de staat. De maatschappij, die de produktie op den grondslag van vrije en gelijke associatie der producenten nieuw organiseert, zet de heele staatsmachine daar, waar zij dan hooren zal: in het museum van oudheden, naast het spinnewiel en de bronzen bijl.”

Niet dikwijls treft men dit citaat in de propaganda- en agitatie-litteratuur der hedendaagsche sociaaldemokratie aan. Maar zelfs dan, wanneer dit citaat wordt aangebracht, wordt het meestal zoo aangebracht, of men een buiging maakt voor het heiligenbeeld, d. w. z. als officieele uitdrukking van de hoogachting voor Engels, zonder dat men de poging doet te bedenken, een hoe machtige en diepe ontplooiing der revolutie met „deze plaatsing der staatsmachine in het museum van oudheden” verondersteld wordt. Dikwijls wordt niet eens begrepen, wat Engels met „staatsmachine” bedoelt.

4. „Afsterven” van den Staat en gewelddadige Revolutie.

Engels' woorden over het „afsterven” van den staat genieten eene zoo groote populariteit, zij worden zoo dikwijls aangehaald, zij toonen zoo plastisch, waarin het wezen van het vervalschen van het Marxisme tot opportunisme bestaat, dat het ons noodig voorkomt, daarbij uitvoerig stil te staan. Wij zullen de beschouwing, waaraan deze woorden ontleend zijn, in haar geheel aanhalen:

„Het proletariaat grijpt de staatsmacht en verandert de productiemiddelen eerst in staatseigendom. Maar daarmee heft het zich zelf als proletariaat, daarmee heft

het alle klassenverschillen en klassentegenstellingen op, en daarmee ook den staat als staat. De tot nu toe bestaande, zich in klassentegenstellingen bewegende maatschappij had den staat noodig, d. w. z. eene organisatie der telkens in dien tijd uitbuitende klasse tot instandhouding van hare uiterlijke voorwaarden van produktie, dus vooral tot het gewelddadige neerhouden der uitgebuite klasse in de door de bestaande produktiewijze gegeven voorwaarden der onderdrukking (slavernij, lijfeigenschap of onderhoorigheid, loonarbeid). De staat was de officieele vertegenwoordiger der geheele maatschappij, hare samenvatting in een zichtbaar lichaam, maar hij was dit slechts, voorzoover hij de staat van die klasse was, die zelf voor haar tijd de geheele maatschappij vertegenwoordigde: in de oudheid staat der slaven houdende staatsburgers, in de middeleeuwen van den feudalen adel, in onzen tijd der bourgeoisie. Wanneer hij eindelijk de werkelijke vertegenwoordiger der geheele maatschappij wordt, maakt hij zich zelf overbodig. Zoodra er geen klasse der maatschappij meer in onderdrukking te houden is, zoodra met de klasseheerschappij en den in de tot nu toe bestaande anarchie der productie wortelenden strijd om het bestaan van het individu ook de daaruit ontspringende botsingen en uitspattingen zijn opgeruimd, is er niets meer te onderdrukken, dat eene bijzondere macht tot onderdrukking, een staat, zou noodig maken. De eerste handeling, waarmee de staat werkelijk als vertegenwoordiger der geheele maatschappij optreedt, — het in bezit nemen der produktiemiddelen in den naam der maatschappij — is tegelijk zijn laatste zelfstandige handeling als staat. Het ingrijpen eener staatsmacht in maatschappelijke verhoudingen wordt op het eene gebied na het andere overbodig en slaapt dan van zelf in. In de plaats van de regeering over personen treedt het beheer van zaken en de leiding van productieprocessen. De staat wordt niet „afgeschaft”, hij sterft af. Hieraan is de phrase van „vrije volksstaat” te meten, dus zoowel naar haar tijdelijk agitatorisch goed recht als naar hare eindelijke maatschappelijke ontoereikendheid; hiernaar is ook te meten de eisch der zoogenaamde

anarchisten, dat de staat van heden op morgen moet worden afgeschaft.”

(Eugen Dübrings *Umwälzung der Wissenschaft*, derde uitgaaf, Stuttgart, 1894, blz. 301 vlgg.)

Men kan zonder fout te gaan zeggen, dat uit deze aan gedachten zoo merkwaardig rijke beschouwing van Engels de socialistische gedachte der tegenwoordige socialistische partijen zich slechts dit heeft toegeëigend, dat volgens Marx de staat „afsterft” — in onderscheiding van de anarchistische leer van de „afschaffing” van den staat. Het Marxisme op deze manier te versteenen, beteekent het aan het opportunisme gelijk te maken, want bij deze „uitlegging” blijft slechts eene vage voorstelling over van een langzame, gelijkmatige, voortdurende verandering, een uitblijven van sprongen en stormen en een afwezigheid van elk soort revoluties. In de vulgaire, algemeen verbreide, in de, als men het zoo noemen mag, opvatting der massa beteekent het „afsterven” van den staat zonder twijfel een verdoezeling, zoo niet een ontkennen der revolutie.

Ondertusschen beteekent zulk een „uitlegging” de grofste, voor de bourgeoisie alleen voordeelige verminking van het Marxisme; deze verminking berust op een vergeten van de gewichtigste motieven en overwegingen, die reeds alleen in de door ons in hun geheel aangehaalde beschouwing van Engels gegeven zijn.

Ten eerste. In het begin dezer beschouwing beweert Engels, dat het proletariaat door het grijpen der staatsmacht ook den „staat als staat” opheft. Wat dit te beteekenen heeft, — daarover na te denken is „geen gewoonte”. Gewoonlijk wordt het of geheel genegeerd of voor een soort „Hegeliaansche zwakheid” van Engels gehouden. In werkelijkheid echter is in deze woorden de ervaring van een der grootste proletarische revoluties uitgedrukt, — de ervaring der Parijsche Commune van 1871, over welke wij te zijner tijd nog duidelijker zullen spreken. In der daad spreekt Engels hier over de „afschaffing” van den burgerlijken staat door de proletarische revolutie, zoodat het „afsterven” slechts op de overblijfselen van den proletarischen staat na de sociale revolutie betrekking heeft. Volgens Engels „sterft” de burgerlijke staat niet af, maar wordt hij in de revolutie

door het proletariaat „afgeschafft”. De proletarische staat of de half-staat sterft na deze revolutie af.

Ten tweede. De staat is „een bijzondere macht tot onderdrukking”. Deze grootsche en buitengewoon diepe definitie geeft Engels hier met de meest volkomen, de eenvoudigste klaarheid. Daaruit volgt evenwel, dat „de bijzondere macht ter onderdrukking” der bourgeoisie tegen het proletariaat, van een handvol rijken tegenover millioenen arbeidenden, voor „een bijzondere macht tot onderdrukking” van het proletariaat tegen de bourgeoisie (dictatuur van het proletariaat) plaats maken moet. Daarin bestaat juist de „afschaffing” van den staat als zoodanig. Daarin bestaat ook de „daad” van het in bezit nemen der productiemiddelen in naam der maatschappij. En het is zonder meer klaar, dat zulk een vervanging van de eene (burgerlijke) „bijzondere macht” door eene andere (proletarische) bijzondere macht volstrekt niet in den vorm van een „afsterven” kan plaats hebben.

Ten derde. Het „afsterven”, of zelfs nog plastischer en dieper op de zaak ingaande — het „inslapen” heeft bij Engels volkomen duidelijk en bepaald betrekking op het tijdstip na „het in bezit nemen der produktiemiddelen door den staat in naam der geheele maatschappij”, d. w. z. na de sociale revolutie. Wij weten allen, dat de politieke vorm van den staat dan de volkomenste democratie is. Maar bij geen der opportunisten, die schaamteloos het Marxisme verdorren en versteen, komt het op, dat Engels hier dus van het „afsterven” en „inslapen” der democratie spreekt. Op het eerste gezicht kan dit misschien zeer zonderling schijnen. „Onbegrijpelijk” is het echter alleen voor hem, die niet bedacht heeft, dat de democratie eveneens een staat is, en dat dus de democratie ook verdwijnen zal, zoodra de staat verdwijnt. Den burgerlijken staat kan alleen de revolutie „afschaffen”. De staat in het algemeen, d. w. z. ook de volkomenste democratie kan alleen „afsterven”.

Ten vierde. Nadat Engels zijne beroemde these: „de staat sterft af” opgesteld heeft, verklaart hij terstond geheel concreet, dat deze these zich zoowel tegen de opportunisten als tegen de anarchisten richt. Op de eerste plaats staat daarbij de gevolgtrekking van Engels over het „afsterven

van den staat”, die zich tegen de opportunisten richt.

Men kan gerust wedden, dat onder tienduizend personen, die van het „afsterven” van den staat gelezen of gehoord hebben, negenduizend negenhonderd negentig niet weten of zich niet herinneren, dat Engels zijne gevolgtrekkingen uit deze beweringen niet alleen tegen de anarchisten richt. En van de overige tien personen weten er wel nauwelijks negen, wat een „vrije volksstaat” beteekent en waarom een aanval op dit wachtwoord, op deze leus, tevens een aanval op de opportunisten in zich sluit. En zoo wordt dan geschiedenis geschreven! Zoo gaat dan onmerkbaar de verandering der groote revolutionaire leer in de heerschende burgerlijkheid! De gevolgtrekking tegen de anarchisten werd duizendmaal herhaald, ge vulgariseerd, gebanaliseerd, als vereenvoudigde formule in de koppen gehamerd, tot zij de vastheid van een vooroordeel gekregen had. Maar de slotsom die Engels tegen de opportunisten trok, deze slotsom werd verdoezeld en „vergeten”!

De „vrije volksstaat” was een eisch van het program en de vaste leuze der Duitsche sociaaldemokratie uit de jaren '70 tot '80. Behalve de kleinburgerlijk hoogdravende omschrijving van het begrip democratie had deze leus geen anderen politieken inhoud. Van agitatorisch standpunt was Engels bereid deze leus „voorloopig” in zoover te laten gelden, als zij eene juiste vingerwijzing was naar de democratische republiek. Maar deze leus had een opportunistisch karakter, want zij hield in niet alleen eene vergoelijking der burgerlijke democratie, maar ook het misverstaan van de socialistische kritiek op den staat in het algemeen. Wij zijn voor de democratische republiek, als voor de voor het proletariaat beste staatsvorm onder het kapitalisme, wij mogen evenwel niet vergeten, dat zelfs in de meest democratische burgerlijke republiek het lot van het volk — loonslavernij is. Verder, iedere staat is een bijzondere „macht van onderdrukking” tegen de onderdrukte klasse. Daarom is iedere staat onvrij en ondemokratisch. Marx en Engels hebben het in de jaren tusschen '70 en '80 herhaaldelijk voor hun partijgenooten uiteengezet.

Ten vijfde. Hetzelfde werk van Engels, waarin de algemeen bekende beschouwing over het afsterven van den

staat voorkomt, houdt ook eene beschouwing in over de rol der gewelddadige revolutie. De historische waardeering van deze rol wordt bij Engels tot eene ware lofrede op de gewelddadige revolutie. Dat herinnert zich echter niemand; in onze socialistische partijen is het geen gewoonte, over de waarde van deze gedachte te spreken of zelfs te denken, in de dagelijksche propaganda en agitatie onder de massa's spelen deze gedachten in 't geheel geen rol. En toch zijn zij met het „afsterven” van den Staat onafscheidelijk verbonden en vormen zij met deze één geheel.

Dit is de door Engels gegeven beschouwing:

.... „Dat het geweld evenwel nog een andere rol in de geschiedenis speelt” (behalve als bewerker van het kwade), „een revolutionaire rol, dat het, in Marx' woorden, de vroedvrouw is van iedere oude maatschappij die van eene nieuwe zwanger gaat, dat het het werktuig is, waarmee de maatschappelijke beweging zich baan breekt, en verstarde, afgestorven politieke vormen verbrijzelt, — daarover bij Dühring geen woord. Slechts onder zuchten en klagen geeft hij de mogelijkheid toe, dat tot het omverwerpen der uitbuitingsmaatschappij misschien geweld noodig zijn zal, — helaas, want iedere aanwending van geweld demoraliseert volgens hem, hem die ze aanwendt. En dat tegenover de hooge zedelijke en geestelijke verheffing die van iedere zegevierende revolutie het gevolg was! En dat in Duitschland, waar eene gewelddadige botsing, die immers het volk opgedrongen worden kan, ten minste het voordeel zou hebben, de uit de vernedering van den dertigjarigen oorlog in het nationale bewustzijn gedrongen slaafschheid uit te roeien. En deze matte, sap- en krachtlooze dominé's-gedachte durft zich op te dringen aan de revolutionairste partij die de geschiedenis kent?”

(3de uitgaaf, pag. 193, slot van het vierde hoofdstuk.)

Hoe laat zich in één leer de theorie van het „afsterven” van den staat vereenigen met dezen lofzang op de gewelddadige revolutie, dien Engels van 1878 tot 1894, dat is dus tot zijn dood, aan de Deutsche sociaaldemokraten hardnekkig aanbod?

Gewoonlijk wordt het een met het ander verbonden met

hulp van een eklekticisme, een ideeënloos of sophistisch grijpen, willekeurig (of tot genoegen der machthebbers), nu van de eene, dan van de andere beschouwing, waarbij in negenennegentig gevallen van de honderd, indien niet nog vaker, juist het „afsterven” op den voorgrond geschoven wordt. In de plaats der dialektiek treedt het eklekticisme: dit is met betrekking tot het Marxisme het gewoonste, meest verbreide verschijnsel onzer dagen. Zulk een uitkiezing (eklekticisme) is voorzeker niets nieuws, men kan ze zelfs in de geschiedenis der klassieke griekse filosofie waarnemen. Bij de verwatering van het Marxisme tot opportunisme laten met de verdraaiing van dialektiek tot eklekticisme de volkmassa's zich het best bedriegen; zij biedt eene schijnbare bevrediging, houdt schijnbaar met alle kanten van het proces rekening, met alle richtingen der ontwikkeling, met alle tegenstrijdige invloeden enz., — in werkelijkheid biedt zij echter absoluut geen ééne eenheid vormend begrip van het proces der maatschappelijke ontwikkeling.

Wij zeiden reeds en wij zullen er nog uitvoeriger op terugkomen, dat de leer van Marx en Engels over de onvermijdelijkheid der gewelddadige revolutie betrekking heeft op den burgerlijken staat. Langs den weg van het „afsterven” kan deze niet door den proletarischen staat (diktatuur van het proletariaat) vervangen worden, dit kan slechts, in het algemeen gesproken, door eene gewelddadige revolutie geschieden. De lofzang, dien Engels haar zingt, en die geheel en al met de dikwijls herhaalde verklaring van Marx overeenkomt, — (herinneren wij ons slechts het slot van de „Ellende der Filosofie” en van het „Communistisch Manifest” met de trotsche open verklaring van de onvermijdelijkheid der gewelddadige revolutie; herinneren wij ons de kritiek van het program van Gotha van 1875, bijna 30 jaar later, waar Marx het opportunisme van dit program zonder genade geeselt) — deze lofzang beteekent volstrekt niet een „zich laten meeslepen”, volstrekt niet een declamatie of de kunstige truc van een polemiek. De noodzakelijkheid, de massa's in deze en uitsluitend in deze opvatting der gewelddadige revolutie systematisch op te voeden, ligt aan de geheele leer van Marx en Engels ten grondslag. Hoe zij door de nu

overheerschende sociaal-chauvinistische en kautskyaansche stroomingen ter zijde geschoven werd, bewijst bijzonder duidelijk ook het feit, dat de eenen zoowel als de anderen deze propaganda en deze agitatie vergeten hebben.

De proletarische staat kan niet in de plaats treden van een burgerlijken, zonder dat een gewelddadige revolutie heeft plaats gehad. De afschaffing van den proletarischen staat, d. w. z. de afschaffing van iederen staat in het algemeen, is niet anders dan langs den weg van het „afsterven” mogelijk.

Eene juiste en konkrete ontwikkeling van deze beschouwingen gaven Marx en Engels, toen zij iedere revolutioinaire situatie op zich zelf onderzochten, de leer der ervaring van iedere revolutie elk op zich zelf ontleedden. Tot dit, zonder twijfel gewichtigste deel van hun leer zullen wij nu overgaan.

HOOFDSTUK II.

Staat en Revolutie. Ondervinding der jaren 1848—1851.